

LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2013 m. sausio 2 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Laimučio Alechnavičiaus, Ričardo Piličiausko (kolegijos pirmininkas), Dainiaus Raižio, Virgilijaus Valančiaus ir Virginijos Volskienės (pranešėja),

sekretoriaujant Rasai Kubickienei,

dalyvaujant pareiškėjo Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus atstovams Audronei Bedorf ir Egidijui Meilui,

atsakovo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos atstovėms Indrei Mitkevičiūtei ir Olgai Pacevičienei,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo norminę administracinę bylą pagal Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-1292 „Dėl Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo patvirtinimo“ ir juo patvirtintas Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašas neprieštaruja Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 5 straipsnio 1 ir 3 punktams ir 26 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui bei vaiko teisėms ir teisėtiems interesams.

Išplėstinė teisėjų kolegija
n u s t a t ė :

I.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierius kreipėsi į Lietuvos vyriausiąją administracinę teisimą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-1292 „Dėl Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – ir Įsakymas) ir juo patvirtintas Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašas (toliau – ir Tvarkos aprašas) neprieštaruja Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (toliau – ir Mokslo ir studijų įstatymas) 70 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (toliau – ir Švietimo įstatymas) 5 straipsnio 1 ir 3 punktams ir 26 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui bei vaiko teisėms ir teisėtiems interesams. Pareiškėjo prašymas grindžiamas šiais argumentais:

1. Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalis nustato, kad pirmenybė į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas tenka stojantiesiems pagal jų gebėjimus, kurie nustatomi atsižvelgiant į brandos egzaminų, mokymosi, kitus rezultatus ir specialiuosius gebėjimus; geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilė sudaroma Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka, kuri parengiama įvertinus valstybinių aukštųjų mokyklų siūlymus ir paskelbiama ne vėliau kaip prieš 2 metus iki atitinkamų studijų pradžios. Šio įstatymo 47 straipsnio 1 dalis numato, jog studijų metų, semestrų pradžią, pabaigą bei atostogų laikotarpius nustato aukštosios mokyklos senatas (akademinė taryba). Praktikoje studijų pradžia siejama su ugdymo proceso pradžia bendrojo ugdymo mokyklose, t. y. rugsėjo 1 d. (2011–2013 metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų (toliau – Bendrieji ugdymo planai), patvirtintų švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-1016, 5.2 p.). Taigi 2014 metais studijų aukštosiose mokyklose pradžia laikytina ta pati diena, kaip ir ugdymo proceso mokyklose pradžia – t. y. rugsėjo 1 d. Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje nurodyta geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarka, kuri bus taikoma stojantiesiems 2014 metais, buvo nustatyta švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. V-1292, kuris „Valstybės žiniuose“ buvo paskelbtas 2012 m. rugsėjo 6 d. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymo 11 straipsnio 1 dalis nustato, kad ministrų, Vyriausybės įstaigų, kitų valstybės valdymo institucijų ir kolegialių institucijų norminiai teisės aktai įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo „Valstybės žiniuose“, jeigu pačiuose teisės aktuose nenustatyta vėlesnė jų įsigaliojimo data, o šio straipsnio 2 dalis nustato, kad šio straipsnio 1 dalyje nurodytų valstybės institucijų vadovų bei kolegialių institucijų norminiai teisės aktai negalioja, kol jie nepaskelbti „Valstybės žiniuose“. Taigi Įsakymas įsigaliojo tik 2012 m. rugsėjo 7 d., tuo pažeidžiant Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje nustatytą dvejų metų terminą.

2. Įstatymų leidėjas, Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje nustatydamas geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės nustatymo ir paskelbimo terminą, siekė išvengti teisinės situacijos, kai mokiniams nėra iš anksto žinomos ir aiškios stojimo į aukštąsias mokyklas sąlygos. Mokinys, iš anksto (prieš protinę terminą) žinodamas geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarką (atrankos kriterijus, eilės sudarymo principus ir pan.), turi galimybę pagal savo gebėjimus ir polinkius, ketinimus tęsti mokslus aukštojoje mokykloje ir pan., pasirinkti individualų ugdymo planą (dalykus, lygius ir pan.). Mokinių, kuriems bus taikomos ginčijamo Tvarkos aprašo nuostatos, ugdymo procesas prasidėjo jau 2012 m. rugsėjo 1 d. ir turėjo būti vykdomas pagal mokinio iš anksto, atsižvelgiant į tuo metu galiojusias stojimo (priėmimo) į aukštąsias mokyklas tvarką bei sąlygas, pasirinktą ugdymosi planą. Taigi jau prasidėjus mokslo metams mokyklose ir studijoms aukštosiose mokyklose įsigaliojęs Tvarkos aprašas iš esmės naujai nustatė geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarką (atrankos kriterijus, principus ir pan.), dėl ko mokiniai, norintys 2014 metais stoti ir tęsti mokslus aukštosiose mokyklose, privalo iš esmės peržiūrėti ir keisti savo ugdymosi planus.

3. Švietimo įstatymo 26 straipsnio 1 ir 2 dalyse, 46 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktuose įtvirtinta asmens teisė gauti informaciją, kuri tinkamai įgalintų, padėtų pasirinkti jo interesus, polinkius, gebėjimus atitinkantį švietimą ir jo tiekėją, siekiamą išsilavinimą ir profesiją; informaciją apie mokykloje vykdomas formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, jų pasirinkimo galimybes, priėmimo sąlygas; informaciją apie veikiančias mokyklas, švietimo programas, mokymosi formas bei kitą su mokymusi susijusią informaciją. Lietuvos moksleivių sąjunga, Lietuvos mokinių parlamentas bei Lietuvos studentų atstovybių sąjunga, kreipdamosi į Švietimo ir mokslo ministeriją bei kitas institucijas, pabrėžė informacijos teikimo svarbą ir prašė tinkamai informuoti mokinius, mokytojus bei vidurinio ugdymo institucijas apie aukštojo mokslo sistemą bei stojimo į aukštąsias mokyklas tvarką. Tačiau išsamesnę bei aiškesnę informaciją mokyklų bendruomenėms apie dokumentus, reglamentuojančius studentų priėmimą į aukštąsias mokyklas 2014 metais, Švietimo ir mokslo ministerija pateikė tik 2012 m. rugsėjo mėnesio paskutinėmis dienomis, savo interneto tinklalapyje paskelbdama informacinius biuletenius. Todėl, pareiškėjo nuomone, pavėluotas

Įsakymo paskelbimas sudarė sąlygas Švietimo įstatymo 46 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktuose reglamentuotų mokinių teisių, konstitucinės teisės į nemokamą mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose bei veiksmingumo principo (Švietimo įstatymo 5 str. 3 p.) pažeidimui.

4. Ginčijamo teisės akto projektas nebuvo paskelbtas Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinės sistemos Projektų registravimo posistemėje, taip nepateikiant jo derinti suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei. Be to, atsižvelgiant į ginčijamo teisės akto reikšmingumą ir poveikį vaikų (mokinių) interesams ir jų teisių įgyvendinimui, šios socialinės grupės išskirtinumą ir pažeidžiamumą, nesudarius galimybių susipažinti su projektais ir nesant jokių viešai žinomų konsultacijų su mokiniais ir kitais suinteresuotais asmenimis dėl numatomų teisinio reguliavimo pakeitimų, buvo pažeistas teisėkūros ir atvirumo principas, vaikų ir jų atstovų teisėti interesai, nes jiems nebuvo sudaryta galimybė atstovauti ir ginti savo interesus ir (ar) teikti siūlymus teisėkūros procese.

5. Teisės aktuose, *inter alia* Švietimo įstatyme įtvirtinta galimybė ugdymą individualizuoti, sudarant mokinio individualų ugdymo planą, siekiant padėti mokiniui sėkmingai mokytis ir planuoti, kaip pagal savo išgales pasiekti aukštesnių ugdymosi pasiekimų, ugdyti asmeninę mokinio atsakomybę dėl sąmoningo mokymosi, gebėjimo įgyvendinti išsikeltus tikslus (Švietimo įstatymo 27 str. 2 d., 46 str. 1 d. 5 p.). Šios nuostatos, taip pat Bendrieji ugdymo planai ir Vidurinio ugdymo bendrosios programos, patvirtintos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. V-269, leidžia mokiniui pasirinkti bendrosiose programose išskiriamų dalykų bendrąjį ir išplėstinį kursą, pasirengti individualų ugdymo planą, kurio įgyvendinimas užtikrintų galimybę tinkamai pasiruošti laikyti brandos egzaminus ir įstoti į aukštąją mokyklą. Nors Tvarkos apraše nustatytos sąlygos galios tik 2014 metais stojantiems į aukštąsias mokyklas, tačiau mokiniai, atsižvelgdami į jį, šiuo metu turi iš esmės koreguoti savo ugdymosi planus. Tvarkos aprašo 3 punktą nustato, kad geriausiųjų eilė sudaroma pagal pagrindinius ir papildomus kriterijus, o 4 punktą nurodo pagrindinius kriterijus. Tvarkos aprašo 6 punktą nustato, kad pagrindiniai kriterijai taikomi priklausomai nuo studijų krypties arba kryptių grupės, išskyrus lietuvių kalbos arba literatūros (iki 2013 metų – lietuvių (gimtosios) arba lietuvių (valstybinės) kalbos) brandos egzaminą, kurio įvertinimas privalomas visiems. 2014 metais stojantiems į aukštąsias mokyklas privaloma sąlyga, kuri nebus taikoma 2013 metais stojantiems į aukštąsias mokyklas (Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiuju eilės sudarymo 2013 metais tvarkos aprašas, patvirtintas švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. V-1291), yra anglų, prancūzų arba vokiečių kalbos mokėjimas: stojantiems į universitetines studijas – B2, į kolegijas – B1 lygiu (Tvarkos aprašo 7 p.). Taip pat iš esmės skiriasi ir kai kurie kiti eilė į studijas aukštosiose mokyklose sudarymo principai, kriterijai ir pan., pavyzdžiui, stojant į teisę (socialinių mokslų studijų sritis, M900 teisė ir kt.). Taigi Tvarkos aprašas reglamentuoja kokybiškai naujus stojančiųjų į aukštąsias mokyklas atrankos kriterijus ir jų eilės sudarymo principus, kurių mokiniai nežinojo, baigdami 10 klasę ir rinkdamiesi ugdymo prioritetus ateičiai bei pradėję mokytis rugsėjo 1 d., kadangi Įsakymas įsigaliojo tik 2012 m. rugsėjo 7 d.

6. Bendrųjų ugdymo planų 25 punktą nustato, kad mokyklos ugdymo planą mokyklos vadovas tvirtina iki ugdymo proceso pradžios, t. y. iki rugsėjo 1 d., o mokinio individualus ugdymo planas gali būti sudaromas mokyklos nustatytam laikotarpiui. Daugelis mokyklų praktikoje, atsižvelgdamos į Bendruosius ugdymo planus bei kitus teisės aktus, reglamentuojančius ugdymą, yra nusistačiusios, jog individualaus ugdymo plano keitimas galimas tik praėjus tam tikram laikotarpiui, pavyzdžiui, tik po pusmečio, t. y. paprastai individualų planą galima pakeisti iki gruodžio 1 d. ir iki gegužės 1 d. Be to, mokinių ugdymo planų koregavimas tiesiogiai įtakoja visos mokyklos ugdymo planų, mokytojų tarififikacijos ir darbo krūvius, pamokų tvarkaraščius bei kitus pasikeitimus. Taigi dėl pasikeitusio Tvarkos aprašo mokiniams koreguojant savo ugdymo planus, mokyklos gali susidurti (susiduria) su specialistų trūkumu ir kt. problemomis (pvz., užsienio kalbos mokytojų trūkumas, ypač rajonuose ir kaimo vietovėse). Ši ir kitos su reforma susijusios problemos ypač neigiamai gali paliesti kaimiškose vietovėse besimokančių vaikų padėtį, dar labiau išryškinti jų socialinę atskirtį bei sudaryti nelygiavertes sąlygas ir galimybes, lyginant su miestuose, rajonų

centruose besimokančiais mokiniais, ugdati, konkuruojant ir stojant į aukštąsias mokyklas. Atitinkamai yra sudaromos prielaidos pažeisti švietimo sistemos lygių galimybių principą ar net sudaryti sąlygas diskriminacijai. Įvertinant tai, kad mokiniai sprendimus dėl individualaus ugdymosi plano sudarymo ir pakeitimo gali priimti tik mokslo metų laikotarpiu, taip pat siekiant užtikrinti teisinį tikrumą ir saugumą, sėkmingą bendrojo ugdymo mokyklos veiklą ir tinkamą mokinių pasiruošimą naujiems mokslo metams, ugdymo proceso organizavimo veiklą ir stojimo (priėmimo) į aukštąsias mokyklas tvarką ir sąlygas reglamentuojantys teisės aktai turi būti priimami iki mokslo metų pabaigos, tad, manytina, teisės aktai turėjo būti priimti iki 2012 m. birželio mėnesio.

7. Konstituciniu teisinės valstybės principu turi būti vadovaujama ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – ir Konstitucinis Teismas) ne kartą yra konstatavęs, kad neatsiejami konstitucinio teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Pareiškėjo nuomone, Tvarkos aprašo priėmimas ir naujos stojimo į aukštąsias mokyklas tvarkos įsigaliojimas nuo 2014 metų mokyklų bendruomenėms (mokiniais, jų tėvams, mokytojams) buvo netikėtas bei griaunantis teisėtus lūkesčius – mokinių teisėtų lūkesčių principas buvo pažeistas, kadangi mokiniai būtinus dalykus ir prioritetus stojimui į aukštąsias mokyklas rinkosi dar 2012 metų pavasarį, atsižvelgdami į galiojusius teisės aktų reikalavimus ir kt. Todėl, atsižvelgiant į Įsakymo ir Tvarkos aprašo paskelbimo (įsigaliojimo) aplinkybes, priimant šį teisės aktą buvo pažeistas konstitucinis teisinės valstybės principas.

8. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalis numato, kad imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo institucijos, svarbiausi yra vaiko interesai. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą pabrėžia, kad visur ir visada pirmiausia turi būti atsižvelgiama į teisėtus vaiko interesus. Tiek tarptautinėje, tiek nacionalinėje teisėje įtvirtintas prioritetas vaiko teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas reiškia, kad tiek priimant teisės aktus, tiek juos taikant, tiek sprendžiant klausimus, kurių teisės aktai nereglamentuoja, visada būtina įvertinti sprendimą ar bet kokią veiksmą vaiko interesų atžvilgiu bei užtikrinti, kad jie nebūtų pažeisti. Ypač svarbu užtikrinti, kad vaikas galėtų išreikšti savo požiūrį, galėtų dalyvauti jo gyvenimui įtakos turinčių sprendimų priėmimo procese. Lietuvos mokinių parlamentas 2012 m. rugsėjo 24 d. rašte „Dėl 2014 m. bendrojo priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarkos“ nurodė, kad „<...> nebuvo atsižvelgta į mokinių nuomonę, kuriant naują stojimo tvarką, „<...> patiems mokiniams ši žinia buvo pateikta netinkamu būdu <...>“. Lietuvos mokinių parlamentas, išklausęs bendrą mokinių nuomonę, išreiškė poziciją, jog nauja stojimo į aukštąsias mokyklas tvarka turi būti taikoma nuo 2015 metų, kad tiek mokiniai, tiek mokyklos tinkamai pasiruoštų.

II.

Rengiant norminę administracinę bylą nagrinėti Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme, gautas atsakovo Švietimo ir mokslo ministerijos atsiliepimas į pareiškimą, kuriuo prašoma ginčijamą norminį administracinį aktą pripažinti teisėtu. Atsiliepimas iš esmės grindžiamas šiais teisiniais argumentais:

1. Apie švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. V-1292 patvirtintą Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašą 2012 m. rugpjūčio 31 d. buvo informuotos visos bendrojo ugdymo mokyklos, jis buvo viešai paskelbtas Švietimo ir mokslo ministerijos interneto tinklalapyje. Taigi, įgyvendinant Mokslo ir studijų įstatymo nuostatas, Švietimo ir mokslo ministerija prieš dvejus metus iki atitinkamų studijų metų pradžios nustatė ir viešai paskelbė Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarką, kuri buvo parengta atsižvelgiant į aukštųjų mokyklų paskelbtus konkursinių

mokomųjų dalykų pagal studijų kryptis sąrašus ir konkursinio balo sudarymo principus, mažiausią stojamąjį balą ir kitus kriterijus. Todėl atsižvelgiant į tai, kad Įsakymas bei juo patvirtintas Tvarkos aprašas buvo viešai paskelbtas 2012 m. rugpjūčio 31 d., jo vėlesnis paskelbimas „Valstybės žiniuose“ 2012 m. rugsėjo 7 d. neturėjo sukelti neigiamų pasekmių mokiniams ir kitiems suinteresuotiems asmenims. Be to, pastebėjo, kad pagal Mokslo ir studijų įstatymo 47 straipsnio 1 dalį studijų metų, semestrų pradžią ir pabaigą nustato aukštosios mokyklos senatas (akademinė taryba), todėl skirtingose aukštosiose mokyklose studijų metai prasideda skirtingu laiku.

2. Pagal Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalį, geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarką nustato Švietimo ir mokslo ministerija, įvertinusi valstybinių aukštųjų mokyklų siūlymus. Tokie aukštųjų mokyklų siūlymai gali būti pateikti tik įgyvendinus Mokslo ir studijų įstatymo 52 straipsnio 1 dalį, pagal kurią konkursinių mokomųjų dalykų pagal studijų kryptis sąrašą ir konkursinio balo sudarymo principus ir kitus kriterijus (toliau – priėmimo sąlygos) nustato aukštosios mokyklos ir skelbia ne vėliau kaip prieš 2 metus iki atitinkamų mokslo metų pradžios. Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti 2012 m. birželio 28 d. sudarė darbo grupę priėmimo sąlygoms parengti, kurioje dalyvavo aukštųjų mokyklų ir vidurinio ugdymo programas vykdančių mokyklų atstovai. Ši darbo grupė priėmė sprendimus dėl 2014 metų priėmimo sąlygų ir jas patvirtino: 2012 m. rugpjūčio 14 d. – dėl priėmimo į universitetus, 2012 m. rugpjūčio 13 d. – į kolegijas.

3. Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisėkūros taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1244, 1 ir 3 punktus Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinės sistemos Projektų registravimo posistemėje skelbiami tik Vyriausybės teisės aktų projektai. Pagal Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalį, viešojo administravimo subjektai dėl administracinių sprendimų, susijusių su bendrais visuomenės interesais, turi konsultuotis su visuomenės interesams tam tikroje srityje atstovaujančiomis organizacijomis (asociacijų, profesinių sąjungų, kitų nevyriausybinių organizacijų atstovais), o įstatymų numatytais atvejais – ir su gyventojais ar jų grupėmis; konsultavimosi būdus, jeigu įstatymų nenustatyta kitaip, parenka pats viešojo administravimo subjektas. Siekdama, kad informacija apie priėmimo sąlygas kuo greičiau pasiektų savivaldybių švietimo administracijų padalinius bei mokyklas, Švietimo ir mokslo ministerija ėmėsi šių veiksmų: 2014 metų priėmimo sąlygos 2012 m. rugpjūčio 24 d. buvo pristatytos savivaldybių administracijų švietimo padalinių vedėjų ir kitų suinteresuotų švietimu asmenų konferencijoje, 2012 m. rugpjūčio 31 d. apie Tvarkos aprašą buvo informuotos visos bendrojo ugdymo mokyklos, 2012 m. rugsėjo 6 d. Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje buvo sukurtas informacinis skyrelis, kuriame pradėta teikti naujausia informacija, skirta 2014 metų priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarkai, 2012 m. rugsėjo 7 d. organizuota telekonferencija, kurios metu aštuoniolikoje Lietuvos vietų buvo galima tiesiogiai dalyvauti diskusijoje su Švietimo ir mokslo ministerija bei Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti atstovais. Taip pat vyksta konsultacijos telefonu ir elektroniniu paštu, siūloma specialistų pagalba mokykloms, vyksta pristatymai, susitikimai su mokyklų atstovais, parengtas ir mokykloms išsiųstas informacinis biuletenis, kuriame detaliai pateikta informacija apie priėmimą į aukštąsias mokyklas 2013 ir 2014 metais.

4. Tvarkos aprašo naujovės 2014 metais lėmė švietimo naujovės, kurių įgyvendinimas vykdomas visose švietimo grandyse. Viena jų – brandos egzaminų kaita. Be to, nuo 2011 metų užsienio kalbų programa pateikiama kursais (A1 ir A2, B1 ir B2), orientuotais į Europos Tarybos siūlomus kalbų mokėjimo lygius. Siekiant nustatyti 10 klasės (2 gimnazijos klasės) mokinių kalbinės kompetencijos lygį, mokykloms jau 2011 metais buvo pateikti testai, parengti vadovaujantis Pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis ir Bendraisiais Europos kalbų metmenimis, bei vertinimo instrukcijos. Nuo 2014 metų užsienio kalba, išskyrus filologijos studijų programas, į konkursinių mokomųjų dalykų sąrašą neįrašoma, tačiau privalomas anglų, prancūzų ar vokiečių kalbų mokėjimas ne žemesniu kaip B2 lygiu visiems stojantiems į universitetus, B1 lygiu – į kolegijas. Abiturientai neprivalo laikyti užsienio kalbos egzamino – gali būti įskaitomi ir tarptautiniai užsienio kalbų įvertinimai, vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro 2011 m. kovo 16 d. įsakymu Nr. V-435 „Dėl tarptautinių užsienio kalbų egzaminų

įvertinimo įskaitymo ir atitikmenų valstybinių užsienio kalbų brandos egzaminų įvertinimams nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Be to, buvo pastebėta tendencija, kad abiturientai renkasi mokytis tuos dalykus, kurie yra numatyti Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarkos apraše. Dalykų pasirinkimo alternatyvų siaurumas mažino mokinių kompetencijų visumos ugdymo galimybes. Be to, tie abiturientai, kurie orientavosi į 2013 metų eilės sudarymo principus ir jau yra apsisprendę, į kurias studijų programas stos, dalykų pasirinkimų esminių korekcijų atlikti neturės, kadangi galimi dalykų rinkiniai keitėsi tik minimaliai, o pasirenkant tam tikrus dalykų rinkinius išplečiamos galimybės stoti į įvairesnes studijų programas ar studijų kryptis.

5. Tvarkos apraše nustatyta, kad konkursinis balas bus formuojamas iš keturių brandos egzaminų įvertinimų (ankstesniais metais taip pat buvo būtini keturių mokomųjų dalykų rezultatai): pagrindinio dalyko, siejamo su studijų kryptimi ar šaka, papildomo dalyko, siejamo su studijų kryptimi ar šaka, bendrojo dalyko, kurį galima pasirinkti iš kitos sričių grupės kelių dalykų sąrašo, ir lietuvių kalbos ir literatūros. Nustatyta, kad konkursinio dalyko formavimui gali būti imami atitinkamo dalyko metiniai pažymiai (išskyrus lietuvių kalbos ir literatūros bei mokomojo dalyko) ir nustatyta jų perskaičiavimo skalė.

6. Kilus diskusijoms dėl 2014 metų priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarkos, Švietimo ir mokslo ministerija kreipėsi į Lietuvos valstybines aukštąsias mokyklas, prašydama išnagrinėti viešumoje pateiktą siūlymą naują priėmimo tvarką įtvirtinti nuo 2015 metų. Tačiau Lietuvos universitetų rektorių konferencija 2012 m. rugsėjo 21 d. paskelbė sprendimą, kuriuo iš esmės nurodė, jog dėl priėmimo sąlygų universitetai yra sutarę ir jų persvarstymui nėra pagrindo. Lietuvos kolegijų direktorių konferencija pateikė vieningą poziciją, pagal kurią dabartinė vidurinė mokykla, kurioje yra ankstyvas dalykų profiliavimas, neužtikrina savo pagrindinės misijos – rengti jaunuolių gyvenimui ir darbui realioje visuomenėje, o ne tik stojimui į aukštąsias mokyklas, bei kad Tvarkos aprašas pašalina dalį ydingos tvarkos ir sudaro sąlygas tobulesniam ir labiau motyvuotų studentų priėmimui.

7. Tvarkos aprašas nepažeidžia Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punkto nuostatų, kadangi dėl jo neatsiranda faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės teikimas kilmės, socialinės padėties ir (ar) amžiaus pagrindu.

8. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalies nuostata „Gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas“ konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste suponuoja reikalavimus įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad stojimo į valstybės finansuojamas studijų vietas aukštosiose mokyklose sąlygos, *inter alia* priėmimo į studijas kriterijai ir jų reikšmė, būtų aiškios, neprieštaringos ir iš anksto paskelbtos, idant siekiantys nemokamo aukštojo mokslo asmenys galėtų iš anksto žinoti, ko iš jų bus reikalaujama, kad galėtų veiksmingai įgyvendinti šią savo konstitucinę teisę. Taigi Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu yra sudarytos teisinės prielaidos Švietimo ir mokslo ministerijai nustatyti tokias stojimo į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas aukštosiose mokyklose sąlygas, kurios yra iš anksto žinomos ir aiškios, taip pat tokias sąlygas, kurios nesiskirtų nuo iš anksto (Mokslo ir studijų įstatymo 52 straipsnio 1 dalyje nustatytu terminu – ne vėliau kaip prieš 2 metus iki atitinkamų mokslo metų pradžios) paskelbtų aukštųjų mokyklų nustatytų priėmimo į studijas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas sąlygų. Taigi sudarytos teisinės prielaidos susiklostyti ir tokioms situacijoms, kai Švietimo ir mokslo ministerijos nustatytas pirmenybės į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas ir aukštųjų mokyklų nustatytas priėmimo į studijas teisinis reguliavimas yra tarpusavyje suderintas.

9. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad neatsiejami konstitucinio teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Todėl šiuo aspektu Švietimo ir mokslo ministerija atkreipė dėmesį, kad pagal 2012 m. rugsėjo 25 d. atliktą apklausą didžioji dalis mokyklų kartu su mokiniais ir jų tėvais jau pakoregavo mokinių individualaus ugdymo planus, atsižvelgdami į Tvarkos aprašą, o jo galiojimo nukėlimas į 2015

metus reikštų, kad bendrojo ugdymo mokyklos vėl turėtų grįžti prie anksčiau sudarytų pamokų tvarkaraščių ir tai sukeltų mokinių bei kitų mokyklos bendruomenės narių nepasitenkinimą, būtų pažeisti mokyklos bendruomenės ir kitų suinteresuotų asmenų teisės ir teisėti interesai. Be to, atsirastų ir teisinis vakuumas dėl Tvarkos aprašo, dėl jo nuostatų vėl tektų tartis su aukštosiomis mokyklomis ir taip būtų pažeista Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalies nuostata. Taigi pripažinus Tvarkos aprašą negaliojančiu, būtų pažeisti teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai.

Išplėstinė teisėjų kolegija
k o n s t a t u o j a :

III.

Pareiškėjas Vaiko teisių apsaugos kontrolierius kelia klausimą dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. V-1292 „Dėl Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo patvirtinimo“ ir juo patvirtinto Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo atitikties Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 daliai, Švietimo įstatymo 5 straipsnio 1 ir 3 punktam ir 26 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui bei vaiko teisėms ir teisėtiems interesams.

Pagal Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo 1 punktą, šis teisės aktas nustato asmenų, įgijusių vidurinį išsilavinimą pagal Lietuvos vidurinio ugdymo programas ir 2014 metais pretenduojančių į Lietuvos aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų valstybės biudžeto lėšomis finansuojamas studijų vietas arba studijų stipendijas, atrankos kriterijus ir šių asmenų eilės sudarymo principus. Taigi tiek iš šio Tvarkos aprašo 1 punkto bei Tvarkos apraše nustatyto teisinio reguliavimo, tiek iš Įsakymo, kuriuo buvo patvirtintas minėtas Tvarkos aprašas, preambulės, akivaizdu, jog nagrinėjamoje norminėje administracinėje byloje ginčijamas norminis administracinis aktas priimtas vadovaujantis Švietimo ir mokslo įstatymo 70 straipsnio 1 dalimi.

Pagal Švietimo ir mokslo įstatymo 70 straipsnio, nustatančio esmines studijų kainos valstybės finansuojamose studijų vietose apmokėjimo nuostatas, 1 dalį (2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija), pirmenybė į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas tenka stojantiejiems pagal jų gebėjimus, kurie nustatomi atsižvelgiant į brandos egzaminų, mokymosi, kitus rezultatus ir specialiuosius gebėjimus; geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilė sudaroma Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka, parengta įvertinus valstybinių aukštųjų mokyklų siūlymus; ši tvarka paskelbiama ne vėliau kaip prieš 2 metus iki atitinkamų studijų metų pradžios. Taigi konstatuotina, jog ši Švietimo ir mokslo įstatymo 70 straipsnio 1 dalis nustato ne tik Švietimo ir mokslo ministerijos kompetenciją patvirtinti atitinkamą teisinį reguliavimą – nustatyti tvarką, pagal kurią sudaroma geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilė, tačiau ir numato imperatyvius reikalavimus, saistančius Švietimo ir mokslo ministeriją, jai įgyvendinant minėtus įgaliojimus – atitinkamas teisinis reguliavimas turi būti nustatytas įvertinus valstybinių aukštųjų mokyklų siūlymus, taip pat tai, jog minėta geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarka turi būti paskelbta ne vėliau kaip prieš dvejus metus iki atitinkamų studijų metų pradžios. Kaip matyti iš pareiškėjo prašymo argumentų, būtent galimo pastarojo reikalavimo, įtvirtinto Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje, pažeidimo aspektu pareiškėjas ir iškėlė abejones dėl Įsakymo ir juo patvirtinto Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo teisėtumo – pasak pareiškėjo, šis teisės aktas buvo paskelbtas pažeidžiant Švietimo ir mokslo įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje numatytą terminą, kas, savo ruožtu, sąlygojo ir Švietimo įstatymo 5 straipsnio 1 ir 3 punktuose įtvirtintų švietimo sistemos principų – lygių galimybių ir veiksmingumo principų, 26

straipsnio 1 dalies nuostatų dėl informavimo apie švietimą paskirties, taip pat konstitucinio teisinės valstybės principo pažeidimą. Taigi pažymėtina, jog nagrinėjamoje norminėje administracinėje byloje minėto Įsakymo bei juo patvirtinto Tvarkos aprašo turinys neginčijamas, o iš esmės keliamas klausimas dėl ginčijamo norminio administracinio akto priėmimo procedūros.

IV.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, jog ginčijamo švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. V-1292 „Dėl Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo patvirtinimo“ priėmimo metu galiojo Mokslo ir studijų įstatymas, išdėstytas 2012 m. balandžio 24 d. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 7, 10, 12, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 43, 44, 48, 51, 55, 57, 66, 69, 70, 71, 73, 75, 95 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XI-1987 redakcija. Iki šių pakeitimų Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalis (2009 m. balandžio 30 d. įstatymo Nr. XI-242 redakcija) numatė:

„Pirmenybė į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas tenka stojantiesiems pagal jų gebėjimus, kurie nustatomi atsižvelgiant į brandos egzaminų, mokymosi, kitus rezultatus bei specialiuosius gebėjimus. Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilė sudaroma Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka“.

Taigi aktualus nagrinėjamoje norminėje administracinėje byloje reikalavimas geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarką paskelbti ne vėliau kaip prieš dvejus metus iki atitinkamų studijų metų pradžios buvo įtvirtintas būtent minėtu 2012 m. balandžio 24 d. įstatymu Nr. XI-1987 išdėčius Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalį. Kaip matyti iš įstatymo projekto Nr. XIP-4187, kurį priėmus su atitinkamais pakeitimais bei papildymais, Mokslo ir studijų įstatymas buvo išdėstytas 2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija, aiškinamojo rašto, šis projektas buvo parengtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimą ir siekiant pakeisti nuostatas, prieštaraujančias Lietuvos Respublikos Konstitucijai, *inter alia* Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalį (2009 m. balandžio 30 d. įstatymo Nr. XI-242 redakcija) – įstatymu nustatyti Švietimo ir mokslo ministerijai išankstinio paskelbimo geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarkos terminą, kuris būtų pakankamas konstitucinei teisei į nemokamą mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose veiksmingai įgyvendinti, taip pat nustatyti Švietimo ir mokslo ministerijos bei aukštųjų mokyklų pareigą derinti priėmimo į valstybines finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas sąlygas. Tad nagrinėjamo klausimo kontekste pripažintina, jog aktualus yra Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas, kuriame, be kita ko, Konstitucinis Teismas vertino Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalies (2009 m. balandžio 30 d. įstatymo Nr. XI-242 redakcija) atitiktį Konstitucijos 40 straipsnio 3 daliai ir 41 straipsnio 3 daliai.

Konstitucinis Teismas minėtame nutarime pastebėjo, jog su Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu yra susijusi šio įstatymo 52 straipsnio „Priėmimas į aukštąją mokyklą“ 1 dalis, kurioje nustatyta, kad į aukštosios mokyklos pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas konkurso būdu priimami ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą turintys asmenys, atsižvelgiant į mokymosi rezultatus, stojamuosius egzaminus ar kitus aukštosios mokyklos nustatytus kriterijus; konkursinių mokomųjų dalykų pagal studijų kryptis sąrašą ir konkursinio balo sudarymo principus, mažiausią stojamąjį balą ir kitus kriterijus, įvertinus studentų atstovybei, nustato aukštosios mokyklos ir skelbia ne vėliau kaip prieš 2 metus iki atitinkamų mokslo metų pradžios. Konstitucinis Teismas, pastebėjęs, jog Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje (2009 m. balandžio 30 d. įstatymo Nr. XI-242 redakcija) nėra nustatyta jokie termino, kada turi būti paskelbta geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės priimant į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas sudarymo tvarka, pažymėjo, jog tokiu Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje nustatytu

teisiniu reguliavimo yra sudarytos teisinės prielaidos Švietimo ir mokslo ministerijai nustatyti tokias stojimo į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas aukštosiose mokyklose sąlygas, kurios nėra iš anksto žinomos ir aiškios, taip pat tokias sąlygas, kurios skirtųsi nuo iš anksto (Mokslo ir studijų įstatymo 52 straipsnio 1 dalyje nustatyto terminu – ne vėliau kaip prieš 2 metus iki atitinkamų mokslo metų pradžios) paskelbtų aukštųjų mokyklų nustatytų priėmimo į studijas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas sąlygų. Minėtos konstitucinės justicijos bylos kontekste Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalies nuostata „Gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas“ konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste *inter alia* suponuoja reikalavimus įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad stojimo į valstybės finansuojamas studijų vietas aukštosiose mokyklose sąlygos, *inter alia* priėmimo į studijas kriterijai ir jų reikšmė, būtų aiškios, neprieštaringos ir iš anksto paskelbtos, idant siekiantys nemokamo aukštojo mokslo asmenys galėtų iš anksto žinoti, ko iš jų bus reikalaujama, kad galėtų veiksmingai įgyvendinti šią savo konstitucinę teisę. Minėtame nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo, jog, be kita ko, Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalis (2009 m. balandžio 30 d. įstatymo Nr. XI-242 redakcija) tiek, kiek joje Švietimo ir mokslo ministerijai nenustatytas išankstinio paskelbimo geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiųjų eilės sudarymo tvarkos terminas, kuris būtų pakankamas konstitucinei teisei į nemokamą mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose veiksmingai įgyvendinti, prieštarauja Konstitucijos 40 straipsnio 3 daliai, 41 straipsnio 3 dalies nuostatai „Gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Atsižvelgdama į tai, išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, jog Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalis (2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija), *inter alia* aktualus nagrinėjamoje norminėje administracinėje byloje imperatyvus reikalavimas Švietimo ir mokslo ministerijai geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiųjų eilės sudarymo tvarką paskelbti ne vėliau kaip prieš dvejus metus iki atitinkamų studijų metų pradžios, aiškintinas minėto Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimo kontekste. Taip pat, atsižvelgiant į tai, jog šis reikalavimas nėra savitikslis, o skirtas užtikrinti, jog atitinkamų teisinių santykių subjektai – mokiniai, baigiantys vidurinio ugdymo programą ir siekiantys įgyvendinti iš Konstitucijos kylančią teisę į nemokamą aukštąjį mokslą, – galėtų iš anksto žinoti, ko iš jų bus reikalaujama, kad galėtų veiksmingai gyvendinti minėtą teisę, aktualus yra ir kituose teisės aktuose, *inter alia* reguliuojančiuose švietimo sistemą, įtvirtintas teisinis reguliavimas.

V.

Kaip minėta, Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje (2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija) nustatyta, jog geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiųjų eilės sudarymo tvarka turi būti paskelbta ne vėliau kaip prieš 2 metus iki atitinkamų studijų metų pradžios. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, jog šis terminas vertintinas kaip minimalus standartas, į kurį orientuodamasis teisėkūros subjektas, t. y. Švietimo ir mokslo ministerija, turi patvirtinti atitinkamą teisinį reguliavimą. Kita vertus, šis terminas negali būti vertinamas atsietai nuo švietimo sistemos teisinio reguliavimo, *inter alia* Švietimo įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo dėl bendrojo ugdymo sistemos.

Švietimo įstatymo 2 straipsnio 2 dalis bendrąjį ugdymą apibrėžia kaip pradinį ugdymą, pagrindinį ugdymą, vidurinį ugdymą. Pradinis ugdymas vykdomas pagal ketverių metų pradinio ugdymo programas; pradinis išsilavinimas įgyjamas baigus pradinio ugdymo programą (Švietimo įstatymo 9 str. 2, 6 d.). Pagrindinis ugdymas teikiamas mokiniui, įgijusiam pradinį išsilavinimą; pagrindinis ugdymas vykdomas pagal šešerių metų pagrindinio ugdymo programas; pagrindinio ugdymo programų pirmoji dalis apima ketverių metų pagrindinio ugdymo tarpsnį, antroji dalis –

dvejų metų ugdymo tarpsnį; pagrindinis išsilavinimas įgyjamas baigus pagrindinio ugdymo programą ir patikrinus mokymosi pasiekimus (Švietimo įstatymo 10 str. 2, 3 ir 4 d.). Valstybės garantuojamas visuotinis vidurinis ugdymas teikiamas mokiniui, įgijusiam pagrindinį išsilavinimą; vidurinis ugdymas vykdomas pagal dvejų metų vidurinio ugdymo programas; jas sudaro privalomieji ir pasirenkamieji bendrojo ugdymo dalykai bei galimi profesinio mokymo programų moduliai; vidurinis išsilavinimas įgyjamas baigus vidurinio ugdymo programą ir išlaikius brandos egzaminus (Švietimo įstatymo 11 str. 2, 3 ir 5 d.). Taigi Švietimo įstatymu įtvirtinta bendrojo ugdymo sistema užtikrina, kad asmenims nuosekliai suteikiamas pradinis išsilavinimas, pagrindinis išsilavinimas ir vidurinis išsilavinimas, ir, kiek tai aktualu nagrinėjamoje norminėje administracinėje byloje, tik baigę vidurinio ugdymo programą, t. y. įgiję vidurinį išsilavinimą, asmenys turi teisę pretenduoti studijuoti aukštosiose mokyklose, *inter alia* pretenduoti į valstybės finansuojamas studijų vietas.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pažymi, jog pagal švietimo ir mokslo ministro 2006 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-1387 patvirtinto Vidurinio ugdymo programos aprašo (2011 m. liepos 21 d. įsakymo Nr. V-1392 redakcija) 6 punktą, vidurinio ugdymo programos įgyvendinimo uždaviniai yra, be kita ko, atliepiant kiekvieno mokinio mokymosi poreikius, užtikrinti dalykų programų pasirinkimo įvairovę; suartinant bendrąjį ugdymą ir profesinį mokymą, sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui rinktis tolesnę mokymosi, studijų ar veiklos kryptį, atitinkantį jo poreikius. Pagal šio aprašo 7 punktą, vidurinio ugdymo programą sudaro privalomieji ir pasirenkamieji bendrojo ugdymo dalykai, galimi profesinio mokymo programos moduliai; vidurinio ugdymo dalykų bendrųjų programų turinys pateikiamas skirtingo sudėtingumo pasirenkamaisiais dalykų kursais ir moduliais; įvairių mokymosi poreikių ir polinkių turintiems mokiniams sudaromos galybės rinktis skirtingo sudėtingumo dalykų kursų programas, modulius, o pagal 21 ir 22 punktus, mokiniai ugdomi pagal jų individualius ugdymo planus, kurie skiriasi priklausomai nuo vidurinio ugdymo programos ir mokinio planuojamos tolesnio mokymosi, studijų ar veiklos krypties.

Taigi tiek Švietimo įstatymo 11 straipsnyje įtvirtintos esminės nuostatos dėl vidurinio ugdymo, tiek ir minėtas teisinis reguliavimas, įtvirtintas švietimo ir mokslo ministro 2006 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-1387 patvirtintame Vidurinio ugdymo programos apraše (2011 m. liepos 21 d. įsakymo Nr. V-1392 redakcija), suponuoja, jog būtent įgyvendinant vidurinio ugdymo dvejų metų trukmės programas yra sudaromos realios galybės besimokantiejiems, atsižvelgiant į jų poreikius ir polinkius, tam tikra apimtimi individualizuoti vidurinio ugdymo turinį, taip užtikrinant kuo geresnį besimokančiųjų pagal vidurinio ugdymo programą asmenų pasirengimą tolesniam mokymuisi, studijoms ar veiklai. Savo ruožtu akivaizdu, jog Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarkos paskelbimo terminas – 2 metai iki atitinkamų studijų metų pradžios – negali būti aiškinamas atsietai nuo šio teisinio reguliavimo. Taigi Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo dėl geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarkos išankstinio paskelbimo įgyvendinimas turi užtikrinti, kad besimokantieji pagal vidurinio ugdymo programą asmenys turėtų galimybę tais atvejais, kai jie siekia baigę vidurinio ugdymo programą studijuoti aukštosiose mokyklose, atsižvelgiant į iš anksto žinomas tiek priėmimo į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisąsias studijų programas sąlygas (Mokslo ir studijų įstatymo 52 str. 1 d.), tiek pirmenybės į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas sąlygas (Mokslo ir studijų įstatymo 70 str. 1 d.), kuo geriau tam pasirengti.

Atsižvelgiant į nurodytus argumentus, *inter alia* į Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarime pateiktą išaiškinimą, jog įstatymų leidėjo nustatytas išankstinis geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarkos paskelbimo terminas turi būti pakankamas konstitucinei teisei į nemokamą mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose veiksmingai įgyvendinti, konstatuotina, jog Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje (2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija) nustatytas terminas negali būti vertinamas ir aiškinamas tik kaip formalus reikalavimas. Vertinant šį Švietimo ir mokslo ministerijos kompetenciją nustatyti

geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarką saistantį reikalavimą dėl paskelbimo termino – ne vėliau kaip prieš dvejus metus iki atitinkamų studijų metų pradžios – akcentuotina, jog faktiškai ši tvarka, siekiant, jog nebūtų pažeisti iš Konstitucijos, *inter alia* jos 41 straipsnio 3 dalies, bei konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys imperatyvai, turi būti paskelbta taip, kad būtų užtikrinta siekiančiųjų stoti atitinkamais metais į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas bei pretenduoti į valstybės finansuojamas studijų vietas, reali galimybė pradėti vidurinio ugdymo programą pagal individualius ugdymo planus, sudarytus mokiniams turint visą būtiną ir pakankamą informaciją apie, be kita ko, pirmenybės į valstybės finansuojamas studijų aukštosiose mokyklose vietas sąlygas. Vadinasi, pasirenkant laiką, kada paskelbiama geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarka, tai turi būti suderinta ir su kituose, *inter alia* poįstatyminiuose teisės aktuose įtvirtintu visuminiu teisiniu reguliavimu, nustatančiu vidurinio ugdymo programų sudarymą, pavyzdžiui, švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-1016 patvirtintų 2011–2013 metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų 25 punktu, nustatančiu, jog mokyklos ugdymo planą mokyklos vadovas tvirtina iki ugdymo proceso pradžios (t. y. rugsėjo 1 d., 5.2 p.).

Pareiškėjo ginčijamas Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašas buvo patvirtintas švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. V-1292 „Dėl Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo patvirtinimo“, o leidinyje „Valstybės žinios“ paskelbtas 2012 m. rugsėjo 6 d.

Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymo 2 straipsnio 1 dalis nustato, jog oficialus įstatymų ir kitų teisės aktų paskelbimas yra jų paskelbimas leidinyje „Valstybės žinios“; šio įstatymo nustatytais atvejais oficialus kitų teisės aktų paskelbimas yra jų paskelbimas visuomenės informavimo priemonėse ar atitinkamos institucijos interneto tinklalapyje, taip pat jų išsiuntimas institucijoms, kurios įstatymų nustatyta tvarka gali disponuoti valstybės ar tarnybos paslaptį sudarančia informacija. Pagal šio įstatymo 11 straipsnio 1 dalį, ministrų, Vyriausybės įstaigų vadovų ir kolegialių institucijų norminiai teisės aktai įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo „Valstybės žiniose“, jeigu pačiuose teisės aktuose nenustatyta vėlesnė jų įsigaliojimo data, o šio straipsnio 2 dalis numato, kad šio straipsnio 1 dalyje nurodytų valstybės institucijų vadovų bei kolegialių institucijų norminiai teisės aktai negalioja, kol jie nepaskelbti „Valstybės žiniose“. Taigi įvertinus nurodytas nuostatas, taip pat aplinkybę, jog nagrinėjamoje norminėje administracinėje byloje ginčijamo norminio teisės akto paskelbimas kitais būdais – paskelbiant jį priėmusio subjekto interneto svetainėje, viešinant kitais būdais – nepatenka į minėto įstatymo numatytus atvejus, kada toks paskelbimas gali būti laikomas oficialiu teisės akto paskelbimu (Įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymo 3¹ str.), pripažintina, jog nagrinėjamu atveju teisiškai reikšmingu laikytinas Įsakymo bei juo patvirtinto Tvarkos aprašo paskelbimas leidinyje „Valstybės žinios“.

Taigi, kaip išplaukia iš Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymo 11 straipsnio 1 ir 2 dalių, minėtas teisės aktas buvo paskelbtas 2012 m. rugsėjo 6 d. ir įsigaliojo 2012 m. rugsėjo 7 d. Atsižvelgiant į tai, taip pat visuotinai žinomą faktą, kad studijų metų pradžia yra rugsėjo 1 d., konstatuotina, jog ginčijamas Įsakymas bei juo patvirtintas Tvarkos aprašas buvo paskelbtas pažeidžiant Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje (2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija) nustatytą dvejų metų iki atitinkamų studijų metų pradžios terminą. Todėl pripažintina, jog švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-1292 bei juo patvirtintas Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašas prieštarauja Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 daliai (2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija). Taip pat pripažintina, jog ginčijamo teisės akto paskelbimas jau prasidėjus atitinkamiems mokslo metams lėmęs, jog asmenys, siekiantys 2014 metais stoti į valstybės finansuojamas studijų pagal pirmosios pakopos ar vientisųjų studijų programas, mokytis pagal vidurinio ugdymo programą 2012 metais pradėjo pagal individualius ugdymo planus, sudarytus nežinant, ko iš jų bus reikalaujama 2014 metais siekiant

pretenduoti į valstybės finansuojamas studijų pagal pirmosios pakopos ar vientisąsias programas vietas, negali būti vertinamas kaip atitinkantis iš Konstitucijos kylantį reikalavimą geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarką paskelbti iš anksto tokiu terminu, kuris būtų pakankamas konstitucinei teisei į nemokamą mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose veiksmingai įgyvendinti. Taigi šiuo aspektu konstatuotina, jog ginčijamas švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-1292 bei juo patvirtintas Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašas prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, jog tais atvejais, kai keliamas klausimas dėl norminio administracinio akto atitikties keliems aukštesnės teisinės galios teisės aktams (jų dalims) ar kelioms to paties teisės akto nuostatoms, norminio administracinio akto teisėtumo bylą nagrinėjantis administracinis teismas, konstatavęs norminio administracinio akto prieštaravimą vienai aukštesnės galios teisės akto nuostatai, nebeprivalo tirti norminio administracinio akto teisėtumo kitų aukštesnės teisinės galios teisės aktų nuostatų atžvilgiu (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimai bylose Nr. I¹-4/2005, Nr. I¹-2/2006, Nr. I⁴⁴⁴-6/2009). Taigi konstatavus ginčijamo poįstatyminio teisės akto prieštaravimą Mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 daliai (2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija) bei konstituciniam teisinės valstybės principui, išplėstinė teisėjų kolegija sprendžia, jog nėra būtina tirti jo atitiktį kitoms įstatymų nuostatoms. Atsižvelgiant į tai, išplėstinė teisėjų kolegija nepasisakys dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. V-1292 „Dėl Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo patvirtinimo“ ir juo patvirtinto Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo atitikties Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 5 straipsnio 1 ir 3 punktams bei 26 straipsnio 1 daliai.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 115 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. V-1292 „Dėl Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašo patvirtinimo“ ir juo patvirtintas Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo 2014 metais tvarkos aprašas prieštarauja Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 70 straipsnio 1 daliai (2012 m. balandžio 24 d. įstatymo Nr. XI-1987 redakcija) ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Sprendimas skelbiamas leidinyje „Valstybės žinios“.

Sprendimas neskundžiamas.

Teisėjai

Laimutis Alechnavičius

Ričardas Piličiauskas

Dainius Raižys

Virgilijus Valančius

Virginija Volskienė